

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Turbo, sive moleste et frustra per cuncta divagans
ingenium**

Andreä, Johann Valentin

Altorfii, 1620

Scena III.

[urn:nbn:de:bsz:31-138638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-138638)

culis sese uti maturè eximeret, neq; his
restibus in conspectum Solis unquam
ultra prodiret. Eloquencia potius, o No-
biles, vobis curæ sit, quæ non, veluti.
Semper clausa manus Logicam desi-
gnat avari: Nec intra jejunos & pulveru-
lentos subfelliiorum Scholasticorum,
specus delitescit, sed in Regum, Princi-
pum, Magnatum augustissimū conspe-
ctum prodit, summamq; movendi, ac ab
hominibus quidvis impetrandi potesta-
tem penè divinam accepit, suosq; reddi-
tamatōres ut celeberrimos, ita beatissi-
mos. Sed quid ego hic declamito, & ver-
ba prodigo condigna Regum auribus?
Potius Turbonem meum excipiam, qui
per paucis exauditis incitamentis, tran-
sivit è Castris Logicis ad Rethorica.

SCENA III.

Harlequin, Turbo, Stelinus.

Ha. **D**ate mihi locum amplum latū
atq; resonabilem, ubi ridere
facis liceat, & jubilarè, & conclamare, &
blasphemare, & imitari, & verberare,

B 2

suf-

sufficientissimè. In Scholam amplius³
nec cibo, nec lectionem recitabo, nec vir-
gis castigabor, nec Præceptorem obser-
vabo, nec ludere prohibebor, nec à pu-
ellis irridebor, & Præceptor ubicunq; &
quoties occurrerit vapulabit. Turbo
Dominus factus est, & ego ab ipso pro-
ximus³.

*Ille ego sum nulli nugarum laude secundus,
Quem non miraris, sed puto sospes amas.*

Ego glucha, Minor probatur; Quia Do-
minus sum. Sed prædagogus ita intus
fluit, ac diffluit, ut laxatione ullâ ei opus
haud sit. Consequens apparet, quia du-
centis, quos à mea institutione habuit,
floreus menstruis posthac carebit, nec
unquam in posterum, quod præceptor
meus sit, gloriabitur. Turboni admo-
dum iratus est.

*Me quoq; quod monui benè multa fide-
liter, odit,*

Hoc mihi libertas, hoc pia lingua dedit.

Sed hæc lingua in posterum perorabit,
tantâ cum vestrâ admiratione, ut corrui-
atis & moriamini. Ita enim Psittacus³
promisit. Verùm comprimenda nunc
est, quia Turbo ipse adest. T. Annon

ego

ego infelix fui qui cum ad supremum
bonum alacriter tenderem, vocabulari-
am illam & nescio quam nebulosam
Philosophiam, permagnum in Felicita-
tis Regno, imò primum habere locum
mihi persuaderi passus sum! Sed ubi pri-
mum in lucem hominum veni, cum
passim omnes riderent genus meum di-
cendi syllogisticum, tum ob creberri-
mas captiones, distinctiunculas, & digla-
diatorios terminos contentiosus appa-
rerem, ac exinde molestus fierem, illud
quidem succurrebat: insanum vulgus,
tantas argutias & phantastica secreta,
minimè sapere: Linguam etiam meam
omninò non intelligere. Verum cum
animadverterem eos non tantum in
conversatione suaves, in cõsiliis graves,
in inventionibus acutos, deniq; rerum
earum, quæ à me tot monstrosis involu-
cris protrudebantur haud ignaros, sed
sub elegantiori veste peritissimos esse,
succensui mihi ipsi, & mox libellos illos
meos intra me condemnavi, paratus
quovis potiù aufugere, quam syllogisti-
cis vinculis ultrà detineri. Commodum
Psittacus intervénit, qui ut primum

Oratoriam suavitatem, amplitudinem,
commoditatem ac usum mihi aperuit,
fateor, traxit me lingua sua, & omni-
no omnes conatus meos sibi subjecit.
& hodiè quidem oculos meos insigni li-
brorum multitudine refecit. Quorum
copiam promptè obtulit, ipse ad læta-
variaque Autorum prædia me deductu-
rus. St. Malè sit ei, cuiusq; horologii
cura commissà est, ita nec indice nos,
nec sono docet, qua simus parte diei,
itaq; aggressus sum, si per Solem lice-
at, horam notare, qua natus est, Vicini
mei filius, Auspicatò credo, & syderi-
bus faventibus: sed id patebit ex horo-
scopo. Deum immortalem! hic Tur-
bo ille est, ob quem nostræ turbæ. T.
Euge Stellinum, nunquid nobis novi
è Cælo affert? St. Adibo hominem,
& cerebrumne ei adeo turbidum sit,
ut audio, experiar. T. Quod felix
& faustum, novus conflictus? St. Sal-
ve generose Adolescens. T. Salvus sis
Domine. St. Ecquid jam arma medi-
taris, aut equos, vel canes postquam
literis valedixisti. T. Ego literis vale-
dixerim? quas ego amo ut oculos meos,
imò

imò depereo. St. Atqui certa nobis
fama est, te literis scripsisse repudium
omnibus. T. Nunquam illud in men-
tem mihi venit, sed jugum saltem
excussi Logodædalorum, qui nihil cre-
dunt esse literatum, nisi quod nexus &
nodos respicit. St. Revivisco, post-
quam hæc ex te audio. Cum enim inge-
nio mihi semper apparueris exquisitissi-
mo, ac sciendi desiderio flagrante,
permagnum te fore aliquando litera-
rum decus credidi. T. Utinam id con-
tingeret! cæterum ego literarii hæc-
tenus nihil inspexi. S. Quid ergo ti-
bi est verè literarum? T. Quod lin-
guam non perpetuùm relinquit sic-
cam ac sterilem, vel fanè coaxantem,
sed divino Musarum rore madidam,
fecundam, floridam, atque ad moven-
dos conciliandosq; homines valentem,
alascq; dat pernices Mundum hunc uni-
versum ingenio pervolandi: qualia
jam sub Plittaco jucundè disco. St.
Proh Apogæum & Perigæum! Plittacus
te talem reddet, qualis esse concupiscis?
T. Id spero, nec metuo, ne fallat. St. Ah
longè erras. T. Id quidem Deus

ne faxit. St. Obsecro te, quæ prima tuæ
sub ipso institutio est. T. Excellens equi-
dem, jam vocabula conquiro ingēti nu-
mero, ac de vario ipsorum sensu, & ac-
commodatione sum sollicitus. St. Jámne
fatis? T. Nequaquam. Nam oportet mi-
hi cōstare, sitnè sub Ciceronis dictaturá,
an verò barbara & adventitia. St. Jámne
fatis? T. Nondum, Nam & formularū
scienciã nobis opus, ut quæ fuerint Ro-
manis solennia verba, exactè sciam. St.
Jámne fatis? T. Vah inde figuræ incipi-
unt, ac dicendi flosculi, postea unius sen-
tentiæ varietas & copia. St. Ergo jam sa-
tis? T. Exercitia supersunt: ut Roscii
personam suscipiam, aut Antonium in-
fecter, aut quod difficilius calvitium,
Podagram, sordiditatem laudandam mi-
hi sumam. St. Tandem fatis. T. fortassis,
St. De antiquis nummis aut marmori-
bus nihil? T. Nondum. St. Nec critica-
rum disputationum, lectionum, notarū
quidquam? T. Nimia festinatio. St. Sal-
tem Patres conscripti, & Capitolium, &
fasces, rostra, circi, atq; bestiarum, lani-
stæq; in ore frequentes? T. Quid sibi vult
id examinis? St. Veniam mihi dabis A-
dole-

dolefcens. Nam fi id quæris, quod me-
minite olim quæfiviffè, hîc equidem nõ
invenis. T. Nempe fapientix arcem.
St. Illam ipfam fruflrâ hâc viâ quæris,
ne habes jam quàm antè tantillo miti-
us. T. Non? St. Non Sed ut priùs ad ver-
ritatis perfectam investigationem ne-
quaquam perveniffi, ita hîc ad linguæ
tuæ exactam formationem haudqua-
quam pertinges. T. Turbas me. St. Sanè
Latinæ linguæ mille phrafes, millenaq;
vocabula obfoleta devorabis. Verum fi
fit in publicum prodeundum, quàm mi-
nutulum erit ejus, quo Cicero, Demo-
sthenes, ac ejusmodi alii multi excellue-
runt: judicii fcilicet, cognitionis rerum,
modiq; tractandi, pertrahendive homi-
nes. T. Ego non ero Orator? St. Eris, fed
ut Præceptor tuus, qui Cimicibus ac ti-
neis declamitet. T. Non Regibus &
Magnatibus? St. Malè peream, fi id vel
auferat, vel poffit Præceptor tuus. T. Quid
vis me agere? St. Id tute videris, mihi
integrum non eft, te ut ab hâc viâ abdu-
cam, quamvis optarem nobile hoc in-
genium nobiliori ftudio admotum. T.
Scilicet Mathematico? St. Tu quidem
B 5 rides,

rides, sed si quando licebit Majestatem
ejus procul tibi intueri, mutabis scio
tam inconsideratum risum. T. Multa
quidem vilia vestra sunt, & abjecta,
qualia sunt Calendaria, Horologia, A-
rithmetica & agrorum dimensiones,
qualia jam cum plebe habetis commu-
nia, verum circuli vestri, & infinitæ li-
neæ, ac intricatæ armillæ, deniq; ex mi-
nutis & multiformibus corporibus lig-
neis strues, trunculi ac girgilli tam sunt
ridicula, quàm vos ipsi, qui novo bacillo
aut specillo reperto, præ gaudio modò
non morimini, aut nudi discurritis. St.
Hæc condonanda tibi puto, O Adole-
scens, qui ita procul abes ab hæc Regia-
scientia, quàm cogitationes tuæ plus
sunt terreæ, quàm ætheriæ, Verùm
si constaret tibi, quantum ea homini a-
periret, & jucunditatis & profunditatis
& excellentiæ humanæ, & Sapientiæ
Divinæ, & utilitatis in Bello, & com-
moditatis ad negotia humana, & lauda-
bilis recreationis & famæ inter homi-
nes, & detectionis rerum abscondita-
rum, & harmoniæ inter scientias omnes,
ita accendereris illius amore, ut cohibi-

tione

ione citius, quàm incitatione opus sis habiturus. T. Ausimne te domum comitari, & inspicere instrumentorum tuorum chaos? St. Imò invito & provo. Nec enim tam insanire mihi videris, qui non, si rationem audias, respicias. T. Ibo, atq; lubens. St. Eamus. H. Nunquid & Iego? St. Sequere. H. Expectate spectatores, jam enim redeo, nova vobis allaturus ex Martis & Mercurii Sphæra, tum quid Sextilis, aut Retrogradatio vobis minuentur. Memor ero vestri cum ad Lunam venero, sed properandum est. Vivite.

SCENA IV.

Pisius, Vanuthus, Turbo, Harleq.

P. **I** Am ante tibi dixi, *Sapientie pars est leviter despere*, & paulùm extra rectam viam ire, ad vitandum violentum aliquem occursum. V. Sed quis modus? P. Vidésne ut Nauræ vela sinuent, & obliquent, & teneant nihilominus suum portum? imitare. V. Etiam in pietate: P. Pietas tibi interna &